քաղաքական-տնտեսային դատողութիւններով ուզեց ապացուցանել թէ վաճառականի գների թանգութիւնը և էժանութիւնը չէ կարող կախված լինել պողոքարներից, կաշու գործարանից և այլն, բայց թէ կապ ունի երկրի ընդհանուր տնտեսական դրութեան հետ: Բայց ոչ ոք չը գտնվեցաւ որ պատասխանի պ. Նիկոլաձէին հետևեալը. եթէ ձմերուկ մի ֆունտի գինը 30 կ. արուեստական գինը չէ, ինչպէս է պատահել որ ուպրավան միջոց ունեցաւ «Մշակի» յօդուածի հրատարակման հէնց միւս օրը տակաւ հրատարակել և մի ֆունտի գինը 30 կոպէկից յանկարծ իջեցնել 12 կոպէկի: Ուպրավայի ոյժից վեր է խաղալ այսպէս ընդհանուր տնտեսական դրութիւնից առաջացած վաճառականի գների հետ, նշանակում է, ուրեմն, որ մինչև «Մշակի» յօդուածի հրատարակելը և մինչև տակաւայի նշանակելը թիֆլիսի վաճառականի վրա մի գինը արուեստական էր: Այդ, մի ֆունտի գինը որ հասաւ 15 կոպէկի, կարող է արդիւք լինել ընդհանուր թանգութեան, նոյն գնին կարող էր հասնել միսը և Կովկասեան այլ քաղաքներում, բայց այդ գնից բարձր գինը պէտք է համարվի արուեստական գին, որ մեր կարծիքով առաջ է եկել քաղաքային ինքնավարութեան զեկավարներից գործված այլ և այլ գեղծումներից:

Այդ ձշմարտութիւնը ոչ ոք ձայնաւորներից չուզեց պարզել:

Այդպիսով առանց վերաքննելու հարցը, ձայնաւորները կրկնում էին որ դա հաստատ իրողութիւն է որ կաշու գործարանը ոչինչ ներգործութիւն չունի գների բարձրանալու վրա, որ նոյնպէս հաստատ իրողութիւն է որ ոչ քաղաքագլուխը ոչ էլ ուպրավայի անդամները չունեն կապաներ,—բայց յանկարծ տեղից վեր է կենում ձայնաւոր իշխ. Զէլօկով և ասում է որ իրան հաստատ յայտնի է, թէ քաղաքագլուխը վաղուց է արդէն ունի մի կապայ որ վերցրել է Մօսկվայում: Դա կովկասեան զորքին կաշի և կօշիկներ հայթայթելու կապայն է:

Հէնց որ իշխան Զէլօկայով ասեց այդ խօսքը, պ. Նիկոլաձէ և միւս ձայնաւորներից ոմանք, որոնք թէև զրպարտութիւն էին համարում «Մշակի» յօդուածը, բայց պահանջում էին վերաքննել մեր լրագրի մեղադրանքները, որպէս զի ուպրավայի և Դումայի վրա գրված բիծը սրբվի,—խսկոյն փոխեցին իրանց խօսքը և յայտնելով թէ խնդիրը բաւական պարզվեցաւ, առաջարկեցին անցնել հերթական հարցերին: Առաջարկվեցաւ և ընդունվեցաւ հետևեալ ձևակերպութիւնը. «Ցաւելով որ ձայնաւոր Թարիով առաջարկեց իր ծանուցումն, Դուման անցնում է հերթական խնդիրներին»

Ձայնաւոր Ալադաֆով առաջարկեց աւելացնել «և համոզվելով «Մշակիր զրպարտութիւնների մէջ» խօսքը, բայց ի հարկէ Դուման այդ աւելացածը չը կարողացաւ ընդունել, որովհետև վնաս առանց համոզվելու:

Դուման նստելով և վեր կենալով քուէարկեց հաւատարմութիւն քաղաքագլխին և նրա նախագահութեամբ շարունակեց կրկին ուրիշ գործերի քննութիւնը:

Հասարակութիւնը գլուխը շարժելով դուրս եկաւ Դումայից, բոլորովին չը համոզված որ ուպրավան և քաղաքագլուխը արդար են:

Գ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

16 ապրիլի

Կարդալով ձեր պատուական լրագրի մէջ մեր Հայաստանի սովվալուկ հայ եղբայրների և քոյրերի դրութեան նկարագրութիւնը, կամենք մեր մէջ ընտանեկան ձևով հաւաքել մի փոքրիկ զումար, որով և օգնել մեր հայ կարօտեալներին Ստորագրութիւն բանալով, ուղարկեցինք և մի քանի ծանօթ ընտանիքներին. Նոքա ուրախութեամբ ստորագրելուց յետոյ, այլ և խորհուրդ տեսան, որ այդ ստորագրութիւնը տարածենք, որ գուցէ կարելի լինի մի փոքր զումար հաւաքել: Ցեսնելով այսպիսի մի համակրութիւն մեր բաղաքացի հայ ընտանիքների կողմից, սկսեցի ստորագրութեան թուղթը ձեռքս, անէ՛ի տուն մանգալ, նոյնպէս և եկեղեցւոյ մէջ խնդրել բոլոր հայ ընտանիքներից որ օգնեն: Շնորհակալ եմ տիկին Ղատալիա Կրասիլիկեանցէն, նա կամաւորապէս ինձ օգնեց որը իր ծանօթներին ստորագրել տալով և որը ինձ հետ ընտանիքների տները մանգալով, որոնք օգնեցին իրանց կարողութեան չափ, և այսպէս մի տասն օրուայ մէջ հաւաքելով մի հազար և հինգ բուբլի փոխանակեցի պետական բանկի բաժնի հետ և բանկի տոմսակը ընդ նամակաւս ուղարկելով ձեզ, խնդրում եմ չասպել հասուցանել ուր հարկն է օգնելու համար մեր խղճալի ազգակիցներին: Նուիրատուաց ցուցակը նոյնպէս խնդրեմ տպել ձեր պատուական լրագրի մէջ՝ի խրախոյս բոլոր ազգայնոց: Թող ընդունեն իմ խորին շնորհակալութիւնն մեր բաղաքական քայլերը, որոնք չը նայելով այս տարուայ բազուայ բոլոր գործերի վառ և աննախանձելի դրութեան, յետ չը մնացին այս միջոց ես, ինչպէս մինչև ցայժմ իրանց առատաձեռն նուիրատուութեամբը օգնել հայ ազգակիցներին:

Անուշ Յովհաննէսեան Ղուկասեանց 20 ք., Նատալիա Կրասիլիկեանց 25 ք., Եղիսաբէթ Կրասիլիկեան 15 ք., Հեղինէ Կրասիլիկեանց 10 ք., Օրիորդ Մաչա Ս. Կրասիլիկեանց 5 ք., Նատալիա Մաղաքեանց 20 ք., Աննման Մաղաքեանց 15 ք., Անիկա Ա. Ցոնանեանց 10 ք., Զաւակիր Ցոնանեանց 15 ք., Օրիորդ Հռիփսիմէ Ցոնանեանց 5 ք., Օրիորդ Մարգարիտ Մաղաքեանց 5 ք., Բերբարիան Մաղաքեանց 5 ք., Սոփիա Հախուանեանց 15 ք., Թագուհի Թումայեանց 15 ք., Օրիորդ Մարգարիտ Թումայեանց 5 ք., Զաւակիր Պատվականեանց 10 ք., Սանդուխտ Միրզաւագեանց 10 ք., Մարգարիտ Լալայեան 15 ք., Նազի Բազիրեան 10 ք., Անայտ ոմն 10 ք., Եղիսաբէթ Սարգսեան 35 ք., Ֆէֆրոնէ Ֆամարեան 25 ք., Վարսի Թումայեան 6 ք., Օրիորդ Կատարինէ Թումայեան 2 ք., Օրիորդ Մաչա Թումայեան 2 ք., Կատարինէ Այլազեան 10 ք., Անուշկա Աթամանեան 5 ք., Խանում Եարմիշեան 5 ք., Շուշիկա Դաստանեան 5 ք., Մարգարիտ Խաչատրեանց 10 ք.. Անթառամ Թարվիզով 3 ք., Գայանէ Կոլմանեանց 3 ք., Նուբար Զէյնալեան 3 ք., Թագուհի Ասլանեանց 10 ք.. Եւայիա Տէր-Յակոբեանց 10 ք., Մարիամ Մալափեան 3 ք., Սուրմանա Սարուսման 5 ք., Ուսաի Կիլանցեան 2 ք., Եղիսաբէթ Ղազիեան 2 ք., Անուշկա Խանդամիրեան 1 ք., Աբի Բունիաթեան 1 ք., Զարմանդ Լալայեան 10 ք., Մինա Լալայեան 5 ք., Զարմանդ Լալայեան 10 ք., Խանդամի Ղարագեան 3 ք., Գայանէ և Վարսինէ Եարամիշեան 6 ք., Ն. Մելիք-Դաւադեանց 3 ք., Հայուհի ոմն (զղլարցի) 5 ք., Շուշինկա Եվանգուլեանց 5 ք.. Ոսկի Աւամանց 3 ք., Սոփեա Աւամանց 3 ք., Զարմանդ Մարդանեանց 3 ք., Զէյնապ Խանում Թաղիեվ (Թուրք) 25 ք., Բալանանում Հաջի Զէյնալովը (Թուրք) 10 ք., Մալանինայ Հասրաթ Բէկ կզզը (Թուրք) 1 ք., Խաչկա Խանում Հաջի Միրզայ կզզը 15 ք., Մարկ Աթամանեան 5 ք., Շուշանիկ 3 ք., Մարիամ Կորդինանց 1 ք., M. Вартанова 5 ք., Սարայ Տէր-Յովհաննէսեան 2 ք., Լիլիա Տէր-Մկրտչեան 5 ք., Թագուհի Պողոսեան 1 ք., Եղիսաբէթ Սարգսեան 6 ք., Մարիամ Ներսէսեան 1 ք., Սոնամ Պապովեան 2 ք., Եղիսաբէթ Տէր-Օհանեան 10 ք.' Մարիամ Յովսէփեան 5 ք., Նինա Պատվականեան 2ք.,Եկատերինէ Մալիեան 5 ք,, Անիկա Թումայեան 3 ք., Թագուհի Պապաշանեան 1 ք., Փրուզայ Իւզբաշեան 5 ք., Թագայ Քոչարեան 1 ք., Ոսկի Աթաբէկեան 1 ք., Եւայ Մանվելեան 3 ք., Մինայ Աբրահամեան 1 ք., Ազիզվիրայ Բաղիրեան 1 ք., Մարգարիտ Պարունեան 3 ք., Հրիփսիմէ Տէր-Մովսէսեան 1 ք., Մակայ Խանդամիրեան 1 ք., Եղիսաբէթ Գրիգորեան 1 ք., Նատալիա Պատվականեան 10 ք., Տիկին Խանկալամեան 1 ք., Մարիամ Մաղարան 2 ք., Մարիամ Ղազարեան 3 ք., Անուշկայ Մելիքեան 1 ք., Մինա Մելիքեան 1 ք., Դաւամայ Բէկնանեան 2 ք., Անուշկայ Անանեան 2 ք., Թագուհի Միրզաւագեան 5 ք., Մարգարիտ Շաքարեան 5 ք., Անայտ ոմն 1 ք., Օվսաննայ Շահիանեան 1 ք., Անթառամ Գասանգուլեան 1 ք.. Զաւվարտ Առուչանեան 1 ք., Սոնայ Ալէքսանեանց 1 ք., Հռիփսիմէ Զալալեանց 1 ք., Օվսաննայ Սիրերբանեանց 1 ք., Սառայ Խոսրովեանց 1 ք., Անանայ Թումայեանց 1 ք., Մարթայ Տէր-Դաւթեանց 3 ք., Մարթայ Պապոնեան 2 ք., Զաւակիր Պողոսեան 2 ք., Մարգարիտ Ադամեան 2 ք., Մարգարիտ Սափարեան 1 ք., Եղիսաբէթ Եղիազարեան 1 ք., Բալասան Լալայեան 1 ք., Եղիսաբէթ Շաշիտանեան 1 ք.. Օվսաննայ Մանուչարեան 1 ք., Սոնիկայ Բեղդանեան 2 ք., Հռիփսիմէ Սըտեփանեան 1 ք., Աննայ Շահնազարեան 5 ք., Մանուչակ Խանդամիրեանց 4 ք., Կատարինէ Մամիկոնեան 5 ք., Մարիամ Ղազիեանց 3 ք., Ատալիա Նազարեգոա 1 ք., Մայկոյ Ֆամարեան 10 ք., Աբել Բարսեան 1 ք., Վառվառէ Վիրապետան 1 ք., Զառի Պատուրեան 1 ք., Մարիամ Մարիամեան 40 կ., Մինայ Ղազիեան 1 ք., Սոնայ Տէր-Յովսէփեան 1 ք., Թամար Բալայեան 1 ք., Սոփիայ Ափիսեանց 1 ք., Զամրաղ Շակիտանեան 10 ք., Ղազիլ Ապրէսեան 7 ք., Շողակաթ Մելիքեան 10 ք., Սոփիա Աղամեան 5 ք., Վարդանուշ Լազարեան 1 ք., Մարիամ Գրիգորեան 4ք., Անայտ ոմն 1 ք. Ալէքսանդր Տէր-Յակովբեանց 5 ք., Հեղինէ Սափարեան 2 ք., Մարիամ Սսփարեան 2 ք., Հերիքնազ Բալայեան 1 ք., Ոսկի Մայելեան 2 ք., Սանդուխտ Բալայեան 2 ք., Անուշկայ Բալայեան 1 ք., Զաւակիր Կրասիլիկեան 1 ք., Սոփիայ Տէր-Խաչատրեան 2 ք., Զաւվարտ և Դրսուն Մարտիրոսեան 1 ք. 20 կ.. Անայտ ոմն 50 կ., Կատին Մելիքեան 5 ք., Սանուշակ Աղամաթեան 3 ք., Ольга Петровна 2 ք., Софія Канчаровна 1 ք., Елизавета Малѣевна 1 ք., Эмма Орбловна 6 ք., Юлія Тарвизовна 5 ք. Франциска Власовна 1 ք., Екатерина Сергѣевна 1 ք., Աննայ Աթոմեան 6 ք., Մանուշակ Դիրիեան 5 ք., Մարգարիտ Խաչատրեան 1 ք.. Սոնայ Ղազարեան 1 ք.. Նարկիզ Ղազարեան 1 ք.. Աննայ Շահնազարեան 3 ք., Զաւգիլ Ղազարեան 1 ք., Զաւվարտ Իւզբաշեան 1 ք.. Անայտ ոմն 1 ք., Հերիքնազ Լալայեան 1 ք., Մարիամ Կոզանիցեան 2 ք., Ղազիլ Կրասիլիկեան 2 ք., Հռիփսիմէ Գատաչեան 1 ք., Սոփիայ Գատաչեան 1 ք., Վառվառայ Մարդանեան 1 ք.. Անիկայ Սերբերբաչեան 1 ք.. Կատինկայ Վարդապետեան 1 ք., Մարիամ Իւզբաշեան 1 ք., Շողակաթ Իւզբաշեան 1 ք.. Գայանէ Դիլմարեան 4 ք., Մարգարիտ Նաղարեան 5 ք., Սոփիայ Նաղարեան 3 ք., Անանայ Գոռոնեան 3 ք., Սոնայ Աբրահամեան 1 ք., Ս. Ներսէսեան 1 ք., Ս. Միլիկեան 3 ք., Սարուսման 3 ք., Սարուսման 2 ք., Սանամ Շարաբանտեան 6 ք., Եղիսաբէթ Կանչիկեան 1 ք., Զաւակիր Տէր-Մեսրոպեան 1 ք., Նինոյ Վարշամեան 1 ք., Մարիամ Կարիշեան 1 ք., Մարգարիտ Բէմարեան 1 ք., Եղիսաբէթ Ստեփանեան 1 ք.. Զառվառ Ներսէսեան 1 ք.. Թագուհի Մելիքեան 3 ք., Զաւակիր Կիլանցեան 2 ք., Համասարիա Երուսաղիմսկի 1 ք.. Թագուհի Եգորեան 3 ք., Սոնայ Մելիքեան 1 ք., Մանուշակ Ղազարեան 2 ք., Մարուսայ Թաթոսեան 1 ք., Անայտ ոմն 5 ք.. Սառայ Դիլտարեան 1 ք., Եղիսաբէթ Նազարեան 3 ք., Եղիսաբէթ Վարդանեան 2 ք., Լիզայ Կորցիով 1 ք., Եւայ Շակիտանեան 3 ք., Հերիքնազ Պարոնեան 1 ք., Օվսաննայ Գիլարեան 10 ք., Անայտ ոմն 3 ք., Նուշան Վարդանան 1 ք., Հռիփսիմէ Ղազարեան 1 ք., Մարկոյ Աբեանան 10 ք., Անայտ ոմն 1 ք., Մինայ Մելիքեան 1 ք., Աննայ Մալունցեան 1 ք.. Մարիամ Թարխանեան 1 ք., Աննման Թարխանեան 1ք., Աննա Վարդանեան 15 ք., Աննա Եսայեան 5 ք., Սոփիայ Ղարապէտեան 1 ք., Նատալիայ Ներսէսեան 3 ք., Տիկին Ամիրեանց 5 ք., Թագազիլ և Զաւակիր 1 ք.. Ոսկի Թորոսեան 1 ք., Թագուհի Նազարեան 1 ք., Մարգարիտէ Պապովեան 5 ք., Սանամ Նաղարեանց 1 ք., Խանում Խաչատրեան 5 ք., Լիւսին Մայիլեան 1 ք., Սառայ Դիլտարեան 1 ք., Հռիփսիմէ Սահամանեան 1 ք., Թագուհի Ալչանեան 1 ք., Անայտ ոմն 1 ք.. Համայիլ Աւշարեան 3 ք., Մարգարիտ Զաւարեան 1 ք., Զառափել Տէր-Ստեփանեան 2 ք., Զաւակիր Թառայեան 1 ք., Մարգարիտ Շակալանեան 1 ք., Հռիփսիմէ Աառուչեան 1 ք., Մինայ Վաքրեան 1 ք., Խաթուն Իւզբաշեան 1 ք., Սոնայ Բէկնազարեան 1 ք., Նարկիզ Վարդանեան 1 ք., Անայտ ոմն 3 ք., Անիկայ Մարգարեան 3 ք., Նինոյ Եաղուբեան 5 ք., Թագուհի Պողոսեան 1 ք., Անայտ ոմն 1 ք., Թագախանում Բաքիխանով (Թուրք) 5 ք., Նինոյ Վերմիշեան 5 ք., Զառափել Ստեփանեան 1 ք., վեց երեխի համար Մատաթեանց 1 ք. 20 կ., Թագուհի Սահակեան 20 կ., Գիւլնազ Աղնաուրեան 50 կ., Հռիփսիմէ Մարիա և Հայկանուշ 54 կ., Աննա Գեբասիմէ 80 կ., Սառայ Զաքարեան 60 կ., Զառվարդ Սարգսյան 50 կ., Սոնայ Մոսէեան 50 կ., Զաւակիր Ղազարեան 40 կ., Սոնայ Հասրաթեան 50 կ., Կատին Ոսկանեան 50 կ., Մարիամ Բաքախանեան 40 կ., Մեղվարի Սանամեան 40 կ., Դաղիայ Մարուքեան 50 կ., Եղիսաբէթ Փիրազարեան 50 կ., Թագուհի Պողոսեան և Ոսկի Սարգսեան 35 կ., Եղիսաբէթ Հախումեան 10 ք., Եղիսաբէթ Կապիտոլվան 1 ք., Սանդուխտ Ստեփանեան 50 կ., Սոնայ Բատաբեան 40 կ., Անուշ Վարդանեան 50 կ., Սողոմէր Սարգսեան 60 կ., Հռիփսիմէ Բուտիքեան 50 կ., Սառայ Զաքարեան 50 կ., Զաւակիր Տէր Յովհաննէսեան 50 կ., Մարիամ Շակոտանեան 50 կ., Մարիամ Մելիքեան 40 կ., Անանանում Սարգսեան 20 կ.. Տիկին Տէր-Մարկոսեան 5 ք., Աննայ Տէր Սահակեան 1 ք., Հուլիանայ Ալանեան 10 ք., Անայտ ոմանք 5 ք.. Գումարն է 1005 ք. 9 կ.:

Անուշ Յովհաննէսեան Ղուկասեանց

ՆԱՄԱԿ ԴԱՐՍԻՑ

25 ապրիլի

Երեք օր է, որ անընդհատ անձրևներ են գալիս և հեղեղներ են բարձրանում Ղարսում, փողոցների ասատիկ ցեխից մարդիկ չատ դժուարանում են դարձ են անում: Երեկ, 24 ամսիս ՀՁուխտաց մանչայց կոչված հայոց թաղում հեղեղը խլեց կուսուրից մի տղայի (մօտ 19 տարեկան) և գլորելով պատից ցած՝ քշում էր զաւիվար դէպի գեղը. Տղայի մայրը տեսնելով իր ջրատար որդուն, սրտի կսկիծը չը կարողանալով դիմել, ինքն ևս գլորվեցաւ պատից վայր տղայի ետևից իբրև նորան ջրից ազատելու, և ենթարկվեցաւ որդու վիճակին, նոքա ջրի մէջն գրկախառնված մի երիտասարդից վայր գլորվելով, գնում էին դէպի գեղը Անգամ հեղեղը դեռ գեղը չը հասրաց, մի քանի մարդ օգնութիւն հասնելով, ազատվեցին նոյա խեղդվելուց. միայն ցաւալին այն է, որ պատերից գլորվելու ժամանակ, քիթ ու պուռնկները բաւական ջարդվել էին, այնպէս որ խեղդողը թէ երեսների վերքերից և թէ երկիրդից այժմ անկողնում պառկած են. Նոյն գիշեր պատահեցաւ նմանապէս ևս առաջ մի ցաւալի դէպք մի և նոյն թաղում. անձրևից առաջացած հեղեղը ողողվում միշտարերի տակի չերտերը արեւմտեան կողմից, յանկարծ պոկ է գալիս մի զարհուրելի քարաձայա և գլորվելով զաւիվար, ընկնում է մի արի կնոջ բնակութեան տանիքի վրա, որը իր ամուսնի տարածութեամբ իսկոյն վայր իջնելով միանգամից երկու յարկն էլ, տան կամ ու կաթսիքի հետ միասին կոցնում է ներքնայարկի յատակին տարաբաղդ կնոջ բոլոր ընտանիքը, որոնք հինգ հոգի էին: Այս ցաւալի բոլոր առաջտեան վաղտարածվելով քաղաքում, վրանապատ բաղմութիւնը ուստիկանութեան կարգադրութեամբ ծակկեալ վոնեկած տան մի անկիւնը, գոտրս գրեցին ամարտվոյ ժայռի տակից հողը ու քարը և երեք ժամից յետոյ հազիւ կարողացան դուրս հանել խեղդ գտնելու: Առաջ գտնվեցաւ ընտանիքի մայր՝, կիսամեռած, թշուառ այրին, թէպէտ կիսից վեր տեղատոզ էր մնացել, այլ վայրի մասերը բոլորովին խորտակված լինելով, անհնար է նորան կենդանի մնալ. իսկ մնացեալ չորս հոգին վաղուց արդէն մեռած էին, որոնցից մինը դիւրով կնոջ մամ որդին էր, մօտ 20 տարեկան, երկրորդը դեռ նոր ամսվայ պսակած դուստրը, որ տեղական սովորութեան համաձայն վերադարձել էր իր մայր մօտ, տան օրերը միասին անցկացնելու. երրորդը 10 տարեկան և չորրորդը 8 տարեկան ազգիներ, վերջինները օրիորդաց դպրոցում աշակերտուհի էին:

Ղարսի գեներալ գուբերնատորը անձամբ ներկայ գտնվելով այնտեղ, դիտեց միւս կողմ ընկած ժայռերի վտանգաւոր դրութիւնը և հրամայեց պոլիցիականներին, որ չուտով դատարկեն ժայռի տակում գտնվող տները բնակիչներից: Այս երկիրդալի վտանգից ազատ չեն նաև հայոց եկեղեցին ու երկսեռ դպրոցները ևս, ուստի՝ ինչպէս միւս տներում, նոյնպէս և դպրոցներում նոր գտված է այժմ մուտ գործել առժամանակ մը:

Տեղիս թանգութիւնը օրըստօրէ կրկնապատկվելով, համարեա սովի կերպարանք է ստանում. Ղարսից դէպի արեւելք մօտ 25 վերստ հեռաւորութեամբ, Աէքսանդրապոլից եկող խճուղու վրա գտնված Աստամիր անուն գիւղում բնակվող ալակիրների գաղթականներից մի 10 տարեկան երեխայ, քաղցածութիւնից սոխիկած գնացել է դէպի գեղը, իրրև կանաչեղէն կամ արմատներ գտնելու, որ ուտէ. խեղճ երեխայի մարմնայով գեղի ափերին, յանկարծ գլորվել է նորա մէջ և խեղդվել. մի քանի օրից յետոյ միայն դիակը գտան ձկնորսները:

Օպարական

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՎԱՆԻՑ

1 մայիսի

Երկու շաբաթ է խարկովեն Նախիջեան անցաւ բայց մեզ դրդեց ասելու է, որ Նոր-Նախիջեան

մեծ կարտոֆիլին ունի ժամանակակից ուսումնական բժշկի. Քաղաքի մէջ կը ընակին երեք բուժիչ. պ. Տիգրանեանը և Կերբեվինը չատ ծերացած են և փոքր գործունէութիւն ունին. մնաց պ. Պերպերեանը, բայց այս բժիշկը առաջին ցաւագար եմ ասելով՝ չատ սակաւ օգնութիւն կը տայ գիշեր ժամանակ, երկրորդ չատ անգամ անօգուտ է իւր գիտութեամբը, երբ հիւանդութիւնը գրսի ցաւերուն վերաբերի (наружная болѣзни), երբ հարկաւորում է հասարակ ուղղիչներ ձեղքելու, դա խարկովէն պրոֆիսորներ հրաւիրում է՝ երբ այդ գործը կարող էր կատարել իւրաքանչիւր բժիշկ իրենմէն զատ։ Մինչդեռ այն ցաւերը, որոնք այստեղ դժուար է բժշկել, ինչպես քիթի, ականջի և կոկորդի ցաւերը, կը մնան առանց օգնութեան և չատերը զրկվում են ձայներէն, խուլանում են, ինչպես Ս. քահանային որդին և այլն։

Երրորդը՝ պ. Պերպերեանը...օգնութիւն չէ տալիս այն հիւանդներուն, որոնք փոխվելու ցաւերի տէր են. ինչպես զոր. Թիֆցին ցաւը, չիչակը (оспа), տիֆոիդները, պաղաբեմեան և այլն և այլն....

Չորրորդ պ. Պերպերեանը պարապում է վաճառականութեամբ....

Ահա այս պատճառաւ չատերը խնդրում են ինձ այժմ մնալ Նոր-Նախիջևան, չը հասկանալով որ ես չեմ կարող և չուզեմ ցանկութիւն խարկովը փոխել Նախիջևանին հետ։

Այս նամակովս ես դիմում եմ հայ բժիշկներուն և հրաւիրում եմ՝ որ նոցանմէն մէնը գալ երկուսը գան Նոր-Նախիջևան բնակելու համար։

Այս քաղաքի մէջ բժիշկը կարող է օգնեալ տարեկան արդիւնք, ինչպես ես փորձած եմ առաջները քանիցս, երեք հազար մանէթէն մինչև չորս և հինգ հազար համեմատ ազնուականներուն։

Ներկայ ժամանակումս Փիտերի առաջնորդէն ուղարկված եպիսկոպոս մի՝ Նոր-Նախիջևանէ և մերձակայ գիւղերէն բաւական փող հաւաքել է առաջնորդի համար տուն կառուցանելու Փիտերի մէջը։

Ուսուցչապետ Խարկովի համալսարանի, բժշկապետ Ա. Շերեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հաստատ աղբիւրից լսում ենք, որ ինժիներ-տեխնոլոգ պ. Մկրտիչ Կարապետեանը մեծ ուրախութեամբ ընդունելուց յետ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան կողմից արած հրաւէրը՝ Մէրայէլեան արհեստանոցի կառավարչի պաշտօնը ընդունելու համար, երեք անգամ դիմում է Նամակով իրան հրաւիրողներին թէ որ ժամանակից սկսած կարող է վարչութեան պաշտօնի մէջ հաչել, որ դրան համաձայն հրաժարական ներկայացնէ երկաթուղու կառավարչութեան։ Երկար սպասելուց յետ պ. Կարապետեանը ստանում է մի նոր թղթակցութեան առաջարկութիւն երկաթուղու կառավարչութիւնից, բայց դարձեալ մնում է անխնայելի հիւանդութեան մէջ։ Ժամանակ ազգային չանձրին վանողով, ամբողջ երեք չաբաթ չէ կարողանում առաջարկած պաշտօնը ընդունելու։ այն յայտով, որ վերջապէս Թիֆլիսի հասարակային գործիչները մի պատասխան կը տան և իրանց արած հրաւէրի մասին մի որոշ խօսք կասեն պ. Կարապետանին։ Դարձեալ չը սպասելով ոչինչ պատասխան, հայազգի ինժիները մի Նամակ է ուղղում քաղաքային վարչութեան, որի մէջ յայտնում է իր յաստիկությունը որ չը կարողացաւ այժմ իրան նշանակած Լօռի հաղար ռուբլի ռոճիկի փոխարէն ստանալ։ երկու հազար, որը նշանակված է Մէրայէլեան արհեստանոցի գլխաւորին, այն միտիթարութեամբ, որ այդպիսի զոհաբերութիւնը նուիրված կը լինէր Թիֆլիսի հասարակութեան օգտին։ Երբ այդ նամակը ևս մնում է առանց պատասխանի, պ. Կարապետեանը ստիպված է վերջապէս ընդունել իրան առաջարկած Բաքու-Թիֆլիսեան ամբողջ գծի կառավարչին շինութեան գլխաւորի վերահսկողութիւնը։ Այդ պաշտօնով նա գնաց այլ օրերս Բաքու տանելով ի հարկէ իր կարծիքը վարչութեան մէջ գտնվող հայ մասնագիտների վրա։

—

Հաստատ աղբիւրից լսում ենք, որ Գորու ռուսաց վարժարանական սեմինարիայում, երբոյ մայիս ամսից սկսած, ուսանողի առարկաների մէջ կը մտցնվի ևս հայոց լեզուի դասընթացիութիւն, իսկ հայոց կրօնագիտութեան ուսուցիչը կը սահմանվի Նոյնպէս ռուսերէն, որչափ և ուղղափառ կրօնուսուցիչ։ Այս գովելի նորամուծութիւնը ի հարկէ մի նոր ապացոյց է այն խոսքի և արդիւնաւոր ընթացքի, որը բռնել է Էջմիածնի ուսումնական չքնաղ կառավարիչ բոլոր հասարակութիւնից յարգված մեծ. պ. Եանովսկին։ Ասում են, որ պ. Եանովսկու մտցրած փոփոխութիւնը կատարված է նոյն սեմինարիայի մէջ կրօնուսոյց Տէր-Ստեփան Տէր-Ստեփանեանին ներկայացրած զեկուցման համեմատ։ Կարծիք չը կայ, որ հայոց լեզուն և հայոց կրօնը հաւասար տեղ և պատիւ պիտի ունենային այդ սեմինարիայի մէջ և պ. Եանովսկուց առաջ, երբ վարժապետական դպրոցի մէջ եղել են և կան բաւականաչափ հայեր։

—

ՇՈՒՇՇՈՒՄ պ. պ. Բարեան և Աստուր մատեսի Շահգալդեան եղբայրներից ստացանք 26 ր. յօգուտ Վանի սովատանջների։

—

Վերջին անգամ Վասպուրականի սովատանջներին փող ուղարկելուց յետոյ, մնում էր խմբագրութեան մէջ 497 ր. 39 կ. Դրանից յետոյ հաւաքվեցաւ խմբագրութեան մէջ 2297 ր. 90 կ., որ առաջվայ գումարի հետ կանի 2795 ր. 25 կ. Այդ գումարից երկի ուղարկեցինք կ. Պոլիս, Կիլիկիա-կեանի առատրական տանը 2000 ր., ուրեմն մնում է խմբագրութեան մէջ, հեռագրի ծախսը 3 ր. 29 կ. հանած, 792 ր.։ Ուրեմն փեարվար ամսից մինչև այժմ «Մշակը» ուղարկեց Հայաստանեայ սովալների համար ընդամենը 28,000 ռուբլ։ Պատրաստվում է։

—

Ներկայ տարվայ յունվար ամսին կ. Պոլսի «Արարատեան» ընկերութեանը փող ուղարկելուց յետոյ, մնում էր խմբագրութեան մէջ 775 ր. 64 կ.։ Դրանից յետոյ հաւաքվեցաւ մեր խմբագրութեան մէջ յօգուտ նոյն ընկերութեան 2094 ր. 81 կ., որ մնացորդ գումարի հետ անում է 2870 ր. 45 կ.։ Այդ գումարից երկի ուղարկեցինք Պէյպէկեանի առատրական տանը «Արարատեան» ընկերութեան հասցնելու համար 2000 ր., ուրեմն խմբագրութեան մէջ մնում է դարձեալ 870 ր. 45 կ.։ Ուրեմն 1878 թուի մայիս ամսից մինչև ներկայ 1880 թուի մայիս ամիսը «Մշակի» խմբագրութիւնը ընդամենը ուղարկած է «Արարատեան» ընկերութեանը 15,000 ռուբլ։

—

Մայիսի 11-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Ալէքսանդրեան այգումը մեր հայ տիկնոջների մասնաժողովը կա տարեկան գիշերի (վիճակախաղ) յօգուտ Հայաստանի սովատանջներին։ Ասում են որ վիճակախաղի արդիւնքը եղաւ 4000 ռուբլից աւելի։ Ափսոս որ այն օրը եղանակը անձրևային էր, եթէ ոչ աւելի էլ չատ փող կը հաւաքվեր։

—

Ընթերցողը լսում է որ «Մշակի» մէջ տպվեցաւ մի Նամակ Ալէքսանդրապոլից որ այդ քաղաքում հաստատում են հայ-աւետարանականներին։ Այդ լուրը հերքվեցաւ «Մշակի» հետեւեալ համարներից մինի մէջ։ Այժմ մի ալէքսանդրապոլցի հայ-աւետարանական Մարգար Յարութիւնեան խնդրում է մեզ յայտնել, որ հայ-բողոքականներին հալածելու լուրը ստոյգ է և կարող է անուններ տալ հայ-աւետարանականների այն տների, որոնց վրա յարձակումն եղաւ։

—

Վրաց «Դրոէբա» լրագրում կարդում ենք ԹԻՖԼԻՍԻ Մեսեխի թերզի ռուսաստան եկեղեցու Լօմաուրի քահանայի հրաւէրը նուիրել եկեղեցու գրադարանին այլ և այլ թէ ռուսաց և թէ տեղական լեզուներով կրօնական բովանդակութեան գիրքեր։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

—

Լրագրերների մէջ կարդում ենք հետեւեալ թղթակցութիւնը Կ. Պոլսից։

«Նոր Մինիստրութիւնը թշնամաբար չի վերաբերվի Թուրքիային, միայն կը պահանջի, որ նա կատարի իր վրա արած պարտականութիւնները։ Այս խօսքերը ասել է անգլիական արտաքին գործերի մինիստր լորդ Գրենվիլ Թուրքայ դեսպանին Լոնդոնում և այս վերջինը շտապել է այդ տեղեկութիւնը յայտնել իր կառավարութեանը։ Ցայսմի չէ թէ լորդ Գրենվիլ Թուրքիայի ի՞նչ պարտականութիւնների մասին է խօսել. արդեօք նա ի նկատի է ունեցել Թուրքիայի ընդհանուր քաղաքականութիւնը և մասամբ Բերլինի դաշնագրի իրագործելը, թէ Թուրքիայի զրաման պարտականութիւնները և նրանց տոկոսների վճարելը։ Այսպէս թէ այնպէս Թուրքիայի այժմեան դրութիւնը բաւական նշանաւոր է։

Թուրքայ կառավարութիւնը այդ բանը հասկացաւ և շտապեց Թղթի վրա այնպէս միջոցներ նկարագրել, ոնց աւելի յարմար գտաւ անգլիական նոր մինիստրութեան բարեհաճութիւնը ստանալու համար։ Օրինակ նա եւրոպական մասնաժողով հրաւիրեց մի օրգանական կանոնագրութիւն քննելու, որ կազմված է եւրոպական Թուրքիայի նահանգների համար։ Կանոնագրութեան առաջին նախագիծը, որ պէտք է քննի այդ մասնաժողովը, Մակեդոնիային է վերաբերում և շատ նման է Արևելեան Բուլգարիայի օրգանական կանոնագրութեանը։ Նահանգը կառավարելու համար կը հրաւիրվի տեղական տարրը։ Մասնաժողովի մէջ ռուսաց ներկայացուցիչ իշխան Ցերտելևվի տեղ կը լինի Սալոնիկի ռուսաց այժմեան հիւպատոս պ. Թարաբօլ, որ լաւ ծանօթ է երկրի պէտքերի հետ, այնպէս որ այդ պարոնի ընտրութիւնը շատ աջող է։ Ամենից դժուար է այնպիսի մարդիկ գտնել, որոնք կարողանային գործադրել այդ կանոնագրութիւնը։ Մակեդոնիայի մէջ անկարգութիւնները այն աստիճանի են հասել, որ նրանց դէմ ոչինչ խրատական միջոցներ չէ կարելի գործադրել։ Այդ նահանգին կարելի է տալ այնպիսի ինքնավարութիւն, ինչպիսին Արևելեան Բուլգարիան ունի, բայց Բ. Դուռը, ի հարկէ, չի համաձայնի Մակեդոնիային այդպիսի ինքնավարութիւն տալ։ Այդպիսով դեռ ևս շատ դժուարութիւններ կան և Թուրքայ կառավարութիւնը անկարող կը լինի Անգլիային այս հարցի վերաբերութեամբ բաւականութիւն տալ։

Զինուորական հարցը, որի վրա ելը նոյնպէս պահանջում է լորդ Գրենվիլ, նոյնչափ դժուարութիւններ կառաջացնի։ Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները այդ հարցի վերաբերութեամբ դիմեցին Բ. Դրանը վճռական մի շրջաբերականով։ Նրա մէջ ասված է, որ Սաֆա-փաշայից զեսպաններին տուած պատասխանը բաւականացուցիչ չէ և որ պետութիւնները Բ. Դռանից կարձառօտ պատասխանի են սպասում՝ համաձայն էական թուրքայ կառավարութիւնը նորից գրաւել Թեսալն նահանգները և նրանց Զերնոզորիային յանձնել և եթէ Բ. Դուռը այդ գործը չուտ չի կատարի, պետութիւնները իրանք կիրագործեն Բերլինի դաշնագրի այդ կէտը։ Մինիստրների խորհուրդը երեք ժամ շարունակ քննում էր այդ շրջաբերականը և մի պատասխան պատրաստեց, որի խմբագրութիւնը յանձնեց արտաքին գործերի մինիստրին։ Այդ խմբագրված պատասխանը նորից կը քննվի մինիստրների խորհուրդի մէջ և կառաջարկվի սուլթանին հաստատելու համար։ Առժամանակ մտադրութիւն կայ առաջարկել պետութիւններին, որ նրանք միջազգային մի մասնաժողով նշանակեն այն հանգամանքները քննելու համար, որոնց ժամանակ թուրքայ զօրքերը թողել են ալբանական մի քանի նահանգները։ Երբ այդ մասնաժողովը կը ներկայացնի իր զեկուցումը, Բ. Դուռը կը պայմանաւորվի պետութիւնների հետ ապագայ գործունէութեան վերաբերութեամբ։

Ինչ կը վերաբերի Թուրքիայի պարտակերների բաւականացնելուն, Բ. Դուռը այժմ բարոյական անկարող է։ Թուրքիայի ֆինանսական գործերը հետզհետէ վատանում են։ Կառավարութիւնը, մաքսային տուրքերը գրաւելով, հազիւ կարողացաւ մի քանի հազար լիրա գտնել։ Նորերումս կառավարութիւնը 20,000 լիրայի համար գրաւ գրեց հողային տուրքերը, որ երբէք չէր արել։

Հեռագրատուների մէջ ծառայողների օրինակը վարչական հիմնարկութիւնների մէջ էլ հետեւողներ գտաւ։ Վարչութիւնների մէջ ծառայողները հաւաքվեցին իրանց աշխատանքները դադարեցնելու համար։ Կառավարութիւնը հազիւ կարողացաւ համոզել նրանց շարունակել իրանց ծառայութիւնը և նրանց ռոճիկի հաշում բաւական նշանաւոր գումար վճարեց։

Այդ բոլոր տարաբաղդութիւնների վրա պէտք է աւելացնել և սովը, որ տիրել է Բրուսայում և Իզմիդում որտեղ սովից մարդիկ մեռնում են։ Բացի այդ ներքին նահանգների բնակիչները, սովից տանջված, գաղթում են մայրաքաղաքի շրջականները և տեղացի բնակիչներին նեղացնում են։ Կ. Պոլսի շրջականերում աւազակները խումբերով են թափառում։ Այդ խումբերից մէկը յարձակվել էր Բէյլիս գիւղի վրա, զոյգ զոյգ կոպել էր բնակիչներին և բոլոր տները կողոպտել։

Այդ անկարգութիւնները շատ վատ հեռանկարներ կարող են ունենալ։

ԱԼԲԱՆԱՑԻ ԴԻՊԹԻՒՆԸ

—

«Times» լրագրի Կ. Պոլսի թղթակիցը հեռագրում է հետեւեալը մայիսի 8-ից։

«Սկտեմբերից մի թղթակցից, որ միջոց ունի հաստատ տեղեկութիւններ ստանալու, ստացայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները Ալբանիայում կատարվող գործերի մասին։ Ամբողջ հիւսիսային Ալբանիան զինուորված է և տեղական իշխանութիւնը կորցրել է իր հեղինակութիւնը։ Սկտեմբերից ապատամբներին օգնելու համար 1200 մարդ են գնացել և եթէ հարիւր լիրի, զէնք կրելու ընդունակ բոլոր ազգաբնակութիւնը պատրաստ է օգնել նրանց։ Պոլիցիայի գլխաւորը ուղարկվեցաւ ապատամբների մօտ, բայց նա, պաշտօնական հաղորդութիւնների համեմատ, ուժով բռնվեցաւ ապատամբներից, բայց ամենից լաւ յայտնի է, որ նա նամակագրութիւն ունէր «այրանական միութեան» հետ և ապատամբների առաջնորդներից մէկը լինելով ինքը կամաւորապէս նրանց կողմը անցաւ։ Թուրքայ զօրքերի հրամանատար Հաֆիզ-Օսման-Փաշա նոյնը պրաւ։ Նա այնպէս կարգադրեց, որ Թուրքայ զօրքերից թողած զիրքերը ապատամբները խլոյն գրաւեցին։ Բացի այդ Թուրքայ զինուորական պաշարները և զէնքերը ուզարկելու ժամանակ փոքրաթիւ պահպան զօրքեր նշանակեց, այնպէս որ ապատամբները յարձակվեցին նրանց վրա և առանց դժուարութեան ձեռք բերին բոլոր զէնքերը և զինուորական պաշարները։ Ցաւալի է նոյնպէս, որ ապատամբութեանը մասնակցում էր զլխաւոր-նահանգապետ Իպէտ փաշա։ Ապատամբները շուտով կը յայտնեն նրան, որ կարող է մնալ Պուլսարիի մէջ, միայն թէ երկրի վարչութեան գործերի մէջ չը խառնվի։ Այժմ կասկածաւոր է, թէ Բ. Դուռը արդեօք կը կարողանայ վերադարձնել իր իշխանութիւնը այդ երկրի մէջ։ Գլխաւոր բոլոր ցեղերը օգնութիւն են հասցնում ապատամբներին, իսկ քրիստոնեաների և մահմեդականների մէջ կատարեալ համաձայնութիւն է տիրում։ Ասում են, որ Տուզի շրջականերում 10,000 ապատամբներ կան, որոնք բաւականաչափ զէնքեր, թնդանօթներ և զինուորական պաշարներ ունեն։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 մայիսի։ «Берегъ» լրագիրը հաղորդում է, որ այսօր, մայիսի 14-ին, առաւօտեան չորս ժամին զինուորական դատարանը հետեւեալ վճիռը յայտնեց. Միխայլով և Սարուրով դատապարտված են մահուան պատժի կոխարանով, Ցոչչենկուն 20, իսկ Վէյմար և Բերդնիկովին 15 տարի վայ տաժանակիր աշխատանքների, Կոլենկինին նոյն ժամանակամիջոցով զորաբանների մէջ, Լեվանտով 10 տարվայ տաժանակիր աշխատանքների ամրոցների մէջ, Նատանսոն 6 տարվայ տաժանակիր աշխատանքների գործարանների մէջ, Վիտանեվին նոյն պատժի չորս տարով, Մարիխովսկուն իրաւունքներից զրկելով և Բուլտովսկին առանց իրաւունքներից զրկելու բնակեցնել Տոբոլսկայա նահանգը։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՍԾՈՒՐԻՆ